DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.10(197).26
УДК [37.037.1:37.06+37.014]

Мичка І.В.
ORCID 0000-0001-9984-3451
кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Грибук В.О.
Аспірант
ORCID 0009-0008-4477-3706
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Булгаков О.І.
ORCID 0000-0001-8800-2067
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ОСВІТНІХ ВТРАТ В СИСТЕМІ ШКІЛЬНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Мичка І.В., Грибук В.О., Булгаков О.І. Системний підхід до оцінки освітніх втрат в системі шкільного фізичного виховання: регіональний аспект*. У статті авторами здійснено спробу комплексної характеристики та ґрунтовного аналізу проблеми впливу оцінки освітніх втрат в системі шкільного фізичного виховання на державному та регіональному рівні на функціонування освітньої галузі. Численні кризи, нестабільність та підвищення небезпеки в українському суспільстві протягом 2019-2025 рр. (епідемія COVID-2019 та її наслідки, повномасштабне вторгнення 2022 р.) мають негативний вплив на економічний стан, навколишнє середовище, політичну поведінку, глобальні та регіональні процеси. Серед амбітних та термінових дій на всіх рівнях державного управління щодо політики у галузях освіти, фізичної культури і спорту, науки, технологій та інновацій є розробка ефективних заходів щодо сталого розвитку системи шкільного фізичного виховання. Орієнтуючись на загальновідомі дані щодо оцінки освітніх втрат в системі загальної середньої освіти, авторами запропоновано системний підхід щодо розробки комплексу заходів з оцінки освітніх втрат в системі шкільного фізичного виховання на регіональному рівні: визнання впливу системи фізичного виховання на стійкість освітньої галузі та забезпеченню сталого розвитку держави, як важливого фактору фізичної підготовки підростаючого покоління та освітній інструмент у військових та утилітарних питаннях, в питаннях охорони здоров'я, тісно пов'язаний з економічним розвитком та державною політикою; проведення якісної діагностики успішності учнів на різних рівнях з урахуванням їх фізичного стану та рівня фізичної підготовленості; оцінка якості підготовки учителів фізичної культури в нових умовах; створення оптимальних умов для підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, їх професійного розвитку відповідно до державної політики у галузі освіти та сфері фізичної культури і спорту; створення сучасного, безпечного, освітнього та безбар'єрного простору під час занять фізичною культурою; цифровізація освітнього процесу; розробка алгоритму оцінки освітніх втрат; розробка системи щорічного моніторингу освітніх втрат в системі фізичного виховання та їх вплив на весь освітній процес; розробка рекомендацій для фахівців щодо мобільного усунення наслідків впливу освітніх втрат на рівень фізичного та психічного здоров'я школярів, їх рівень фізичної підготовленості. Таким чином, забезпечення ефективності виміру та подолання освітніх втрат в системі шкільного фізичного виховання, на наш погляд, є можливим за рахунок кроссекторальної взаємодії всіх стейкхолдерів процесу розвитку системи освіти (державний рівень, регіональний рівень громади та місцевий рівень закладів загальної середньої освіти, включаючи батьків та вчителів). Одним із дієвих інструментів виступає створення на рівні громад науково-практичних партнерств, ефективний менеджмент яких включатиме якісну програму надолуження освітніх втрат з фізичного виховання, методичну підтримку; розробку навчальних тренінгів для вчителів фізичної культури, а також включення цього розділу до програм їх підготовки.*

Ключові слова: *освітні втрати, моніторинг, ризики, проблеми, перспективи, подолання .*

Mychka I.V., Hrybuk V.O., Bulhakov O.I. Systematic approach to assessing educational losses in the system of school physical education: regional aspect*. In this article, the authors attempt to characterize and analyze the problem of assessing educational losses in the school physical education system at both the state and regional levels, as well as their impact on the functioning of the educational sector. Numerous crises, instability, and growing risks in Ukrainian society during 2019–2025 (the COVID-19 pandemic and its consequences, the full-scale invasion of 2022) have negatively affected the economy, the environment, political behavior, and both global and regional processes. Among the ambitious and urgent actions at all levels of public administration in the fields of education, physical culture and sports, science, technology, and innovation is the development of effective measures to ensure the sustainable growth of the school physical education system. Drawing on established data on educational losses in the general secondary education system, the authors propose a systematic approach to developing regional-level measures for assessing losses in school physical education. These include: recognizing the influence of the physical education system on the stability of the educational sector and on the*

sustainable development of the state, as both a factor in preparing the younger generation and an educational tool in military, utilitarian, and health-related areas, closely tied to economic development and state policy; conducting qualitative diagnostics of student achievement at different levels, taking into account their physical condition and level of fitness; assessing the quality of physical education teacher training under new conditions; creating favorable conditions for teachers' professional development in line with state policy in education, physical education, and sports; establishing a modern, safe, and inclusive environment for physical education classes; advancing digitalization of the educational process; developing an algorithm for assessing educational losses; creating a system for annual monitoring of losses in physical education and their impact on the broader educational process; preparing recommendations for specialists to address the consequences of educational losses for students' physical and mental health, as well as their level of physical fitness. Thus, the effectiveness of measuring and overcoming educational losses in school physical education, in our view, can be ensured only through cross-sectoral cooperation among all stakeholders in the education system—at the state level, the level of regional communities, and the local level of secondary education institutions, including parents and teachers. One of the most effective tools is the creation of scientific and practical partnerships at the community level, the effective management of which should include high-quality programs for addressing losses in physical education, methodological support, and the development of training courses for physical education teachers, as well as the integration of this component into teacher training programs.

Key words: *educational gaps, components of educational losses, factors, consequences, overcoming, prospects.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Основою шкільного фізичного виховання є створення умов для оволодіння учнями різними видами рухів та навичок, а також базові знання про комплексне володіння тілом, розвиток моторики та працездатність усього тіла, гігієну, профілактику та корекцію дефектів постави, що дозволяє підготувати учнів до турботи про власне тіло та здоров'я, протягом всього життя як для власних потреб, так і для утилітарних та військових цілей. Мета такої системи фізичного виховання полягає у сприянні створенню спільного блага, яке слід розуміти як благо, якого люди прагнуть для вдосконалення себе та інших учасників суспільного життя. Шкільне фізичне виховання має на меті прищепити учням віру в цінність фізичних вправ та фізичного виховання, на яку орієнтовані економічно та політично провідні країни. Особливої уваги, з урахування викликів сьогодення, набувають проблеми оцінки, вимірювання та подолання освітніх втрат в шкільному фізичному вихованні.

Дослідження виконано згідно тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення Житомирського державного університету імені Івана Франка за темами: «Теоретико-методичні засади удосконалення навчально-виховного процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах» (2014-2024 рр.) (№ державної реєстрації 0114U003978); «Теоретико-методичні засади вдосконалення системи фізичного виховання учнівської та студентської молоді» (2025 – 2034 рр.) (№ державної реєстрації 0125U001991).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з основних чинників добробуту дітей, що формує Індекс майбутнього, виступає якість шкільної освіти [5]. Фізична культура як навчальний предмет сприяє формуванню важливих індивідуальних та соціально-значущих компетенцій підростаючого покоління. Трансформаційні зміни сучасного українського суспільства, виклики та загрози призводять до диференціації діяльності в сфері фізичної культури і спорту в шкільному середовищі, що призводить до ускладнення соціальних зв'язків, між фізичним вихованням та іншими соціальними явищами, процесами та інституціями [14, 20].

Дослідження ціннісних пріоритетів українців під час широкомасштабного вторгнення російської федерації, свідчить про те, що у 2023 році індивідуальна цінність фізичного здоров'я займає передостанню позицію (42,4%) в переліку цінностей (за результати опитування у 2022 році – перша позиція (85,1 %). Опитані вважають цінність фізичного здоров'я важливою, але відчувають брак сил для її забезпечення або ж існують суттєві об'єктивні перепони на шляху її реалізації. За найвищої затребуваності цінність фізичного здоров'я є однією з найбільш проблематичних в розумінні її задоволення. Дослідження до 2022 року не проводилися, тому автор не наголошує на основних чинниках впливу на результати [3].

Результати комплексного соціологічного дослідження «Рівень залученості дітей та молоді до рухової і фізичної активності та вплив спорту на фізичне і ментальне здоров'я», яке реалізовувалося у восьми регіонах України (в тому числі у Житомирській області) Державною установою «Державний інститут сімейної та молодіжної політики» за підтримки Міністерства молоді та спорту України та Державної установи «Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» за підтримки Благодійної організації «Благодійний фонд Катерини Білоруської» (2023 р.) свідчать про те що, спостерігається зменшення рівня залученості дітей до 18 років до рухової активності та занять спортом, але підвищується рівень охоплення дітей фізкультурно-оздоровчою діяльністю. У 2021 році збільшилася частка дітей до 18 років, які охоплені фізкультурно-оздоровчою діяльністю, від загальної кількості осіб, які охоплені фізкультурно-оздоровчою діяльністю (від 63,2% у 2017 році до 72,3% у 2021 році). Також збільшилась кількість дітей віком до 6 років і дітей віком 6–18 років, які охоплені фізкультурно-оздоровчою діяльністю (відповідно від 517 743 і 2 557 562 осіб до 538 183 і 2 700 439 осіб). Групою дослідників встановлено, що за оцінками самих дітей та їхніх батьків стан здоров'я дітей та молоді зараз певним чином погіршився порівняно з періодом до початку повномасштабної війни (до 24 лютого 2022 року). Натомість батьки більш високо оцінюють стан здоров'я дітей та молоді як до 24 лютого 2022 року (75,8% – добре; 11,0% – скоріше добре, ніж погане), так і станом на 2023 рік (61,3% – добре; 17,7% – скоріше добре, ніж погане). Оцінка стану здоров'я дітей та молоді представлена за результатами експертного опитування фахівців сфери охорони здоров'я. Три чверті вчителів фізичної культури та тренерів та кожен другий серед батьків і дітей упродовж останніх 6 місяців після початку повномасштабної війни,

свідчать про те, що відбулися певні зміни у поведінці та стані дітей і молоді. Серед змін у поведінці дітей та молоді спостерігають погіршення успішності в школі, тривожні розлади, песимістичні погляди на життя, розлади сну, проблеми з апетитом (надмірний або відсутній) [19].

На жаль, державне оцінювання рівня фізичної підготовленості учнівської та студентської молоді, ґрунтовний аналіз результатів якого, дозволяв фахівцям галузі освіти, сфери фізичної культури і спорту, галузі охорони здоров'я сформувати не тільки уявлення про рівень фізичної підготовленості, фізичного розвитку, але й оцінку фізичного здоров'я, засвоєння навчального матеріалу з фізичної культури учнями, набуття важливих загальних та фахових компетенцій, не є обов'язковим з 2018 року та охоплює достатньо обмежену кількість осіб [15, 16].

Серед актуальних проблемних питань системи фізичного виховання в шкільному середовищі є вплив Нової Української Школи на формування та рівень мотивації до уроків фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів та до фізкультурно-оздоровчих занять [8, 9, 11].

Проблема характеристики, аналізу та подолання освітніх втрат в світі та Україні пов'язано з об'єктивними викликами прямого впливу, з якими стикається освітня галузь [1]. Щодо діагностики та запобігання освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти у фізкультурній галузі, фахівці ці питання розглядають в контексті змін підходів до навчання; запобігання освітніх втрат з досвіду викладання фізичного виховання на дистанційній платформі; розробки завдань тестового типу; авторського підходу щодо діагностики освітніх втрат інваріантної складової модельної (навчальної) програми «Фізична культура» [4]. Авторами також узагальнено надано характеристику поняття, причин, наслідків й шляхів подолання освітніх втрат та розривів в організації освітнього процесу з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

Актуальність даного дослідження полягає в розробці комплексного підходу до оцінки освітніх втрат в системі фізичного виховання школярів на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Мета статті – проаналізувати державний та регіональний підхід до оцінки освітніх втрат в системі шкільного фізичного виховання.

Методологія дослідження: для вирішення мети дослідження використано теоретичний аналіз фахової науково-методичної літератури, системний аналіз, аналіз документальних матеріалів, педагогічні методи дослідження (спостереження), анкетування, методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна політика щодо розвитку системи фізичного виховання в Україні має європейський вектор її організації. Політики та ініціативи Європейського Союзу у фізичному вихованні передбачають заходи, які підтримують соціальну інтеграцію через спорт, освіту та навчання (зокрема через Європейську рамку кваліфікацій), а також Рекомендації щодо фізичної активності Європейського Союзу, які сприяють досягненню загальних цілей стратегії сталого розвитку та корелюють зі стратегічним порядком денним на 2024-2029 рр. шляхом підвищення працевлаштування та мобільності населення. Основні ініціативи Європейського Союзу у сфері фізичного виховання включають програми та заходи у межах програми Еразмус+, Європейського тижня спорту, проєктів соціальної інклюзії та конкурсів #BeActive і #BeInclusive. Метою програми Еразмус+ є підтримка мобільності, зокрема серед працівників спорту, розширення можливостей віртуального навчання, створення партнерств для співпраці та обміну передовим досвідом, підтримка ширшого та інклюзивного доступу до неприбуткових спортивних заходів, що популяризують важливі для спорту питання. Метою Європейського тижня спорту є популяризація спорту та фізичної активності в Європі на національному, регіональному та місцевому рівнях, а також заохочення європейських громадян до кращого та здоровішого способу життя. Конкурси #BeActive та #BeInclusive нагороджують інноваційні ідеї та ініціативи, розроблені в Європі окремими особами чи організаціями для сприяння спорту та фізичної активності. Вони також сприяють «руйнуванню соціальних бар'єрів» за допомогою спорту, щоб зблизити людей і сприяти створенню відчуття європейської ідентичності [10, 22, 23, 24, 25]. Україна є активною учасницею цих заходів, що сприяє популяризації фізичної активності серед контингенту школярів.

В Україні на державному рівні Міністром освіти і науки України Оксеном Лісовим у 2023 році анонсовано державне дослідження освітніх втрат в Україні, однак на даний час не запропоновано його методологію, методику та алгоритм проведення. Експертами шкільної освіти запропоновано загальний алгоритм подолання освітніх втрат, що включає: оцінку потреби (визначення навчальних предметів, тем, умінь, яким приділити додаткову увагу); зміну формату уроків; розробку програми надолуження втрат; збільшення якісного часу навчання. Окрему увагу на думку експертів, слід приділити освітнім розривам, інструментом подолання яких є розробка та проведення освітніх вимірювань [12].

Міністерством освіти і науки України спільно з UNICEF Ukraine розроблено рекомендації щодо організації програм із надолуження освітніх втрат для громадських організацій, закладів освіти, органів управління освітою та інших організацій [17, 18].

На регіональному рівні Управлінням Державної служби якості освіти у Житомирській області (до прикладу) під час нарад з керівниками закладів освіти, вчителями, фахівцями структурних підрозділів з питань освіти органів місцевого самоврядування обговорюються питання, щодо необхідності пошуку дієвих стратегій та підходів, які допоможуть педагогам знайти ефективні шляхи розв'язання та подолання назрілих проблем щодо освітніх втрат та розривів. Однак, дієвий та ефективний інструмент компенсацій освітніх втрат не запропоновано. Серед першочергових завдань досягнення цієї мети є започаткування проведення якісної діагностики успішності учнів на різних рівнях.

З 2023 року в Україні Державною службою якості освіти за ініціативою Міністерства освіти і науки України та у співпраці з Українським інститутом розвитку освіти, Інститутом освітньої аналітики за підтримки проєкту "Супровід урядових реформ в Україні" (SURGe) проводиться Загальнодержавне моніторингове дослідження якості освіти у

закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану для визначення та відстеження результатів навчання з української мови й математики (алгебри і геометрії) учнів/учениць 6-х і 8-х класів. У моніторинговому дослідженні взяли участь 280 закладів освіти з різних регіонів України – понад 5 000 учасників з кожного предмета. У Житомирській області моніторингом було охоплено 226 шестикласників та 225 восьмикласників із 10 закладів загальної середньої освіти, а також 144 шестикласники пілотних класів НУШ із 4 ЗЗСО області. На жаль, фізична культура не розглядається як одна з першочергових навчальних дисциплін, які потребують системного аналізу в контексті оцінки та подолання освітніх втрат.

Слід зазначити, що освітні заклади продовжують працювати в складних воєнних умовах та вирішують як освітні, так і медико-психологічні проблеми, що формують нові вимоги до навчання: гнучкість, адаптивність, зворотний зв'язок, швидке реагування на зміни в соціальному середовищі, співпраця з психологічними та медичними установами в суміжних сферах [6, 7, 17].

До складових шляхів компенсації освітніх втрат відносяться: діагностика; аналіз та оцінка; розроблення стратегії/плану роботи/заходів з компенсації; компенсація навчальних втрат; повторна діагностика та аналіз динаміки результатів [1].

Для розроблення стратегічних документів чи відповідних програм управління Державної служби якості освіти у Житомирській області рекомендує освітянам скористатися посібником, розробленим Українським центром оцінювання якості освіти «Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання», посібником, розробленим МОН України спільно з ЮНІСЕФ «Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат», методичними рекомендаціями, розробленими Інститутом педагогіки НАПН України «Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів» та інформаційно-аналітичним збірником МОН України «Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи». Для вчителів предметних дисциплін використовується платформа «Всеукраїнська школа онлайн» [8].

Спостереження за освітнім процесом у закладах загальної середньої освіти протягом 2022-2023 н.р., 2023-2024 н.р. вказують на об'єктивну наявність освітніх втрат та потребу їх подолання.

У Житомирській міській територіальній громаді триває проєкт «Наздоженемо: курс про подолання освітніх втрат». Тренінги тривають на базі ліцею №21. Вчителі початкових класів ознайомлюються з різноманітними цифровими інструментами, що полегшують роботу вчителя та урізноманітнюють освітній процес. Також учителі вчаться добирати форми роботи подолання втрат з української мови для очного та дистанційного навчання, створюють карти опорних знань з математики.

У Житомирській області в межах кроссекторального проєкту «Catch up-класи» реалізується програма «Спільно до навчання», що надає можливості для навчання та розвитку дітей, які мають обмежений доступ до освіти. В області вже 419 вчителів із 26 територіальних громад додатково займаються з дітьми у таких «catch up-класах», аби допомогти дітям надолужити пропущений навчальний матеріал.

Опитування керівників закладів загальної середньої освіти (n=197), а також учителів фізичної культури (n=259) Житомирської області, дозволило нам проаранжувати вузькі місця з питань оцінки та подолання освітніх втрат з фізичної культури: адаптація стратегій оцінки та подолання освітніх втрат для фізичної культури (91,3%), умови підвищення кваліфікації педагогічних працівників, їх професійне зростання (82,7%), обізнаність щодо використання сучасних форм професійної самоосвіти й самовдосконалення (63,1%), міжсекторальне співробітництво у навчально-методичній сфері (47,5%), удосконалення системи підготовки учителів фізичної культури (39,5%).

Серед пріоритетних завдань галузі освіти на державному та регіональному рівнях протягом 2022-2025 років є:

– реформування системи загальної середньої освіти відповідно до концепції «Нова українська школа»;

– створення умов для розбудови профільної освіти;

– удосконалення мережі закладів освіти, у тому числі опорних, відкриття академічних, професійних ліцеїв та закладів спеціалізованої освіти;

– створення сучасного, безпечного, освітнього та безбар'єрного простору в закладах загальної середньої освіти;

– цифровізація освітнього процесу, підвищення якості дистанційної форми здобуття освіти;

– запровадження мотиваційних механізмів для підтримки творчих, креативних педагогів, проведення сертифікації та атестації вчителів;

– надання організаційно-методичної допомоги закладам освіти області в питаннях роботи атестаційних комісій;

– сприяння у відзначенні педагогічних працівників;

– відновлення пошкоджених закладів освіти;

– оновлення матеріально-технічної бази відповідно до концепції «Нова українська школа», оснащення сучасним обладнанням, STEM-лабораторіями тощо;

– модернізація харчоблоків закладів освіти та оснащення їх сучасним технологічним обладнанням.

Слід зауважити, що завдання оптимізації системи шкільного фізичного виховання в умовах сьогодення залишаються поза увагою державного та регіонального управління.

Узагальнюючи дані різних джерел інформації, можемо резюмувати, що на рівні конкретної громади або закладу загальної середньої освіти може бути розроблена стратегія або програма вимірювання та компенсації освітніх втрат, такого змісту:

- формат та строк проведення освітніх вимірювань з окремих предметів;

- індикатори для моніторингу програм з надолуження освітніх втрат;
- предмети, з яких планується організувати компенсацію освітніх втрат та у яких класах, у який термін (з обов'язковим включенням фізичної культури);
- формати співпраці з батьками щодо компенсації втрат;
- орієнтовна кількість годин із кожного предмета;
- формати навчання (факультативи, курс за вибором, пришкільний табір, інші формати);
- кадрове забезпечення компенсації освітніх втрат;
- строки компенсації втрат;
- форми залучення учнів;
- моніторинг результативності та коригування програми;
- заходи для компенсації виховних та психологічних втрат;
- узагальнення результатів роботи закладу загальної середньої освіти по усуненню освітніх втрат та освітніх розривів;
- перелік інформаційних ресурсів для вчителів.

На нашу думку, при розробці стратегій розвитку шкільного фізичного виховання на всіх рівнях, фахівцям слід приділити увагу результатам участі України в Міжнародному дослідженні якості освіти PISA (Program for International Student Assessment), яке передбачає оцінювання грамотності 15-річних учнів у таких освітніх галузях, як читання, математика та природничо-наукові дисципліни, і визначає ступінь оволодіння підлітками здатністю застосовувати власні знання й уміння в реальних життєвих ситуаціях. При аналізі результатів цього дослідження, нажаль не враховується суттєвий чинник прямого впливу на успішність учнів – рівень їх фізичної підготовленості, відповідно, оцінка якості уроків фізичної культури. Результати PISA засвідчують, що успішність учнів значною мірою залежить від: їхнього соціально-економічного статусу, мають місце значні гендерні розриви, задоволеність учнями своїм життям, місцевість проживання учнів (великі міста, малі міста, сільська місцевість), забезпечення закладів освіти необхідними ресурсами (матеріальними та людськими). Однак, результати PISA (2000 – 2022 рр.) послідовно доводять, що важливе значення на успішність учнів мають стратегії розподілу ресурсів та забезпеченні доступності в достатній кількості там, де вони найбільш потрібні.

Механізм управління системою шкільного фізичного виховання, як соціально-економічною системою, в контексті подолання освітніх втрат має включати такі заходи організаційно-педагогічного впливу: вибір середовища функціонування (територія громада, ЗЗСО); визначення стратегічних орієнтирів; адаптація внутрішнього освітнього середовища до законів управління; прийняття ефективних управлінських рішень; отримання позитивних результатів (якість навчання, успішність учнів, рівень фізичної підготовленості школярів); планування заходів розвитку.

Висновки. У розвинених європейських країнах фізичне виховання розглядається як важливий фактор фізичної підготовки молоді та освітній інструмент у військових та утилітарних питаннях, а з часом і в питаннях охорони здоров'я, тісно пов'язане з економічним розвитком та державною політикою. В Україні спостерігається помітна розбалансованість уваги до проблем шкільного фізичного виховання, що об'єктивно пов'язано з умовами функціонування держави та частими реформами в галузі освіти та сфери фізичної культури і спорту. Вимірювання та подолання освітніх втрат з фізичної культури відбувається епізодично, не системно. Забезпечення ефективності виміру та подолання освітніх втрат в системі шкільного фізичного виховання, на наш погляд, є можливим за рахунок кроссекторальної взаємодії всіх стейкхолдерів процесу розвитку системи освіти (державний рівень, регіональний, рівень громади та місцевий рівень закладів загальної середньої освіти, включаючи батьків та вчителів). Одним із дієвих інструментів виступає створення на рівні громад науково-практичних партнерств, ефективний менеджмент яких, включатиме якісну програму надолуження освітніх втрат з фізичного виховання, методичну підтримку; розробку навчальних тренінгів для вчителів фізичної культури, а також включення цього розділу до програм їх підготовки.

Перспективи подальших розвідок будуть спрямовані на розробку регіональної стратегії розвитку системи шкільного фізичного виховання (на прикладі Житомирської області) та рекомендацій щодо застосування організаційно-педагогічних технологій удосконалення процесу фізичного виховання дітей шкільного віку на рівні територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Бойко С. Дослідження готовності педагогічних колективів до впровадження інноваційного освітнього проекту «Організаційно-педагогічні умови функціонування та розвитку безпечної школи у воєнний/повоєнний період». *Проблеми освіти* , 2(99). 2023 с. 322-336. https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-99.2023.20 (дата звернення: 27.05.2025)
2. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання / наук. консульт. Т. Вакуленко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2023. 31 с. URL: https://testportal.gov.ua//wpcontent/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf (дата звернення: 12.07.2025)
3. Дембіцький С.С. Індивідуальна цінність фізичного здоров'я: тлумачення та дослідницькі знахідки. Науково-популярні матеріали Інституту соціології НАН України. URL: https://isnasu.org.ua/popsci/008_Dembitskiy_-_Cinnist_fiz_zdorovya.php (дата звернення: 25.06.2025)
4. Діагностика та запобігання освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти у фізкультурній галузі: збірка тез доповідей за результатами круглого столу «Подолання освітніх розривів та освітніх втрат – головна умова покращення якості освітнього процесу з фізичної культури в ЗЗСО у 2023/24 навчальному році», 18 жовтня 2023 року, Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023. 53 С.

5. Індекс майбутнього. Індекс добробуту дітей 2023. Пілотне дослідження добробуту дітей в Україні. https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/05/UA_report.pdf (дата звернення: 30.05.2025)

6. Інформаційно-аналітичний збірник «Освіта України в умовах воєнного стану виклики, розвиток, повоєнні перспективи». Київ, 2023. 64 с**.** https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf (дата звернення: 17.02.2025)

7. Концепція безпеки закладів освіти: розпорядження КМУ від 07.04.2023 № 301-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-kontseptsiibezpeky-zakladiv-osvity-i070423-301 (дата звернення: 11.04.2024)

8. Малечко Т.А., Коломоєць Г.А., Пустолякова Л.М. Вплив Нової Української Школи на формування мотивації до уроків фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів . *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова* Випуск 3К (162) 2023. С. 238-241 https:.//DOI.org./ 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3К(162).48 (дата звернення 19.06.2025)

9. Мичка, І., Кафтанова, Т., Опанчук, Д. Рівень мотивації до фізкультурно-оздоровчих занять у дітей середнього шкільного віку під час військового стану. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 9(169), 2023. С. 97-100. URL: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.9(169).20 (дата звернення 15.06.2024)

10. Методичні рекомендації до занять з інтенсивного навчального курсу «Політика Європейського Союзу у сфері спорту/The EU Sport Policy» для вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти / Волинський національний університет імені Лесі Українки; уклад. А.В. Цьось, С.Я. Індика, М.В. Сидорук, Я. Вонщік. Луцьк, 2023. 20 с.

11. Навчання вчителів фізичної культури до впровадження модельної програми НУШ та інноваційних варіативних модулів. URL: https://me-qr.com/ru/mobile/ pdf/16332682 (дата звернення: 12.07.2025)

12. Освітні втрати школярів: вимірювання й компенсація на рівні громади й ЗЗСО. URL: https://nus.org.ua/news/osvitni-vtraty-shkolyariv-vymiryuvannya-j-kompensatsiya-na-rivni-gromady-j-zzso/ (дата звернення: 15.04.2025)

13. Основні освітні статистичні дані / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: https://iea.gov.ua/naukovo-analitichna-diyalnist/analitika/osnovni-czyfryosvity/ (дата звернення: 19.05.2025)

14. Приходько В., Томенко О., Чернігівська С. Освітні ефекти фізичної культури : монографія. Дніпро. 2022. 528 с.

15. Про затвердження Критеріїв оцінки фізичного розвитку дітей шкільного віку: наказ МОЗ України від 13.09.2013 р. № 802. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/ laws/show/z1694-13 (дата звернення: 03.06.2024)

16. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України : наказ МОН України від 02.08.2005 р. № 458 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0909-05#Text (дата звернення 01.03.2024).

17. Рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на тему «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання». Затверджено Рішенням Комітету Верховної Ради України з питань, освіти та інновацій. Протокол № 122 від 07.06.2023. URL https://kno.rada.gov.ua/print/76132.html (дата звернення: 14.06.2025)

18. Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втратURL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/07/31/Unicef.Immidiate.actions.frame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf (дата звернення: 15.05.2025)

19. Рівень залученості дітей та молоді до рухової і фізичної активності та вплив спорту на фізичне і ментальне здоров'я: звіт за результатами дослідження. Київ: Держ. ін-т сім. і молод. політики. 2023. 60 с.

20. Сіренко Р. Фізична активність у суспільстві як стратегічний напрям державної гуманітарної політики в умовах глобалізацій них викликів. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія "Державне управління". Київ. 2019. 30 (69). № 1. С. 97–101.

21. Трачук С., Долженко Л., Молодовський О. Фізична підготовленість учнівської молоді: аналіз у вимірі сьогодення. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2020. №2. С. 44-48. URL: https//doi.org/ 10.32652/tmfvs.2022.2.44-48. (дата звернення 03.07.2024)

22. European Commission / EACEA / Eurydice, 2013. Physical Education and Sport at School in Europe. Eurydice Report (Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2013). URL : http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice. (accessed:19.07.2024)

23. UNESCO COVID-19 education response: Education Sector issue notes, N 7.4, 2021. Recovering lost learningIssue note. 7.4 –June 2021. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377841 (accessed:22.06.2024)

24. Global action plan on physical activity 2018–2030: more active people for a healthier world. https://www.who.int/publications/i/item/9789241514187 (accessed:16.04.2024)

25. Physical activity strategy for the WHO European Region 2016–2025. Geneva: World Health Organization, 2016. 28 p. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/282961/65wd09e_PhysicalActivityStrategy_150474.pdf (accessed:12.04.2024)

Reference.

1. Boiko S. (2023). Doslidzhennia hotovnosti pedahohichnykh kolektyviv do vprovadzhennia innovatsiinoho osvitnoho proektu «Orhanizatsiino-pedahohichni umovy funktsionuvannia ta rozvytku bezpechnoi shkoly u

voiennyi/povoiennyi period» [Study of the readiness of pedagogical teams to implement the innovative educational project "Organizational and pedagogical conditions for the functioning and development of a safe school in the war/post-war period"]. Problemy osvity , 2(99) p. 322-336. https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-99.2023.20 (accessed: 27.05.2025) [in Ukrainian]

2. Bychko H., Tereshchenko V. (2023). Navchalni vtraty: sutnist, prychyny, naslidky ta shliakhy podolannia [Educational losses: essence, causes, consequences and ways of overcoming] / nauk. konsult. T. Vakulenko ; Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity. Kyiv, 2023. 31 p. URL: https://testportal.gov.ua//wpcontent/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf (accessed: 12.07.2025) [in Ukrainian]

3. Dembitskyi S.S. Indyvidualna tsinnist fizychnoho zdorovia: tlumachennia ta doslidnytski znakhidky [The individual value of physical health: interpretations and research findings]. Naukovo-populiarni materialy Instytutu sotsiolohii NAN Ukrainy. URL: https://isnasu.org.ua/popsci/008_Dembitskiy_-_Cinnist_fiz_zdorovya.php (accessed: 25.06.2025) [in Ukrainian]

4. Diahnostyka ta zapobihannia osvitnikh vtrat uchniv zakladiv zahalnoi serednoi osvity u fizkulturnii haluzi: zbirka tez dopovidei za rezultatamy kruhloho stolu [Diagnosis and prevention of educational losses of students of general secondary education institutions in the field of physical education: a collection of abstracts of reports based on the results of the round table]. «Podolannia osvitnikh rozryviv ta osvitnikh vtrat – holovna umova pokrashchennia yakosti osvitnoho protsesu z fizychnoi kultury v ZZSO u 2023/24 navchalnomu rotsi», 18 zhovtnia 2023 roku, Kharkiv : KhNPU imeni H.S. Skovorody, 2023. 53 P. [in Ukrainian]

5. Indeks maibutnoho. Indeks dobrobutu ditei 2023. Pilotne doslidzhennia dobrobutu ditei v Ukraini [Index of the future. Children's well-being index 2023. Pilot study of children's well-being in Ukraine]. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/05/UA_report.pdf (accessed: 27.05.2025) [in Ukrainian]

6. Informatsiino-analitychnyi zbirnyk «Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu vyklyky, rozvytok, povoienni perspektyvy» [Informational and analytical collection "Education of Ukraine under martial law, challenges, development, post-war prospects"]. Kyiv, 2023. 64 p. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf (accessed: 17.02.2025) [in Ukrainian]

7. Kontseptsiia bezpeky zakladiv osvity: rozporiadzhennia KMU vid 07.04.2023 № 301-r. [The concept of security of educational institutions: Order of the CMU dated 04.07.2023 No. 301-r.]. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-kontseptsiibezpeky-zakladiv-osvity-i070423-301(accessed: 11.04.2024) [in Ukrainian]

8. Malechko T.A., Kolomoiets H.A., Pustoliakova L.M. (2023). Vplyv Novoi Ukrainskoi Shkoly na formuvannia motyvatsii do urokiv fizychnoi kultury zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [The influence of the New Ukrainian School on the formation of motivation for physical education lessons in general educational institutions]. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova Vypusk 3K (162) P. 238-241 https:.//DOI.org./ 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).48 (accessed: 19.06.2025) [in Ukrainian]

9. Mychka, I., Kaftanova, T., Opanchuk, D. (2023). Riven motyvatsii do fizkulturno-ozdorovchykh zaniat u ditei serednoho shkilnoho viku pid chas viiskovoho stanu [The level of motivation for physical education and health activities among children of secondary school age during martial law]. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport), 9(169), P. 97-100. URL: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.9(169).20 (accessed: 15.06.2024) [in Ukrainian]

10. Metodychni rekomendatsii do zaniat z intensyvnoho navchalnoho kursu «Polityka Yevropeiskoho Soiuzu u sferi sportu/The EU Sport Policy» dlia vchyteliv fizychnoi kultury zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Methodical recommendations for classes on the intensive training course "The EU Sport Policy" for physical culture teachers of general secondary education institutions] / Volynskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky; uklad. A.V. Tsos, S.Ia. Indyka, M.V. Sydoruk, Ya. Vonshchik. Lutsk, 2023. 20 p.

11. Navchannia vchyteliv fizychnoi kultury do vprovadzhennia modelnoi prohramy NUSh ta innovatsiinykh variatyvnykh moduliv [Training of physical education teachers for the implementation of the model program of NUS and innovative variable modules]. URL: https://me-qr.com/ru/mobile/ pdf/16332682 (accessed: 12.07.2025) [in Ukrainian]

12. Osvitni vtraty shkoliariv: vymiriuvannia y kompensatsiia na rivni hromady y ZZSO [Educational losses of schoolchildren: measurement and compensation at the level of the community and institutions of general secondary education]. URL: https://nus.org.ua/news/osvitni-vtraty-shkolyariv-vymiryuvannya-j-kompensatsiya-na-rivni-gromady-j-zzso/ (accessed: 15.04.2025) [in Ukrainian]

13. Osnovni osvitni statystychni dani [Basic educational statistical data] / DNU «Instytut osvitnoi analityky». URL: https://iea.gov.ua/naukovo-analitichna-diyalnist/analitika/osnovni-czyfryosvity/ (accessed: 19.05.2025) [in Ukrainian]

14. Prykhodko V., Tomenko O., Chernihivska S. (2022). Osvitni efekty fizychnoi kultury : monohrafiia [Educational effects of physical culture: monograph]. Dnipro. 528 p. [in Ukrainian]

15. Pro zatverdzhennia Kryteriiv otsinky fizychnoho rozvytku ditei shkilnoho viku: nakaz MOZ Ukrainy vid 13.09.2013 r. № 802. [On the approval of the Criteria for assessing the physical development of school-age children: order of the Ministry of Health of Ukraine dated September 13, 2013 No. 802] URL : http://zakon5.rada.gov.ua/ laws/show/z1694-13 (accessed: 03.06.2024) [in Ukrainian]

16. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu fizychnoho vykhovannia i masovoho sportu v doshkilnykh, zahalnoosvitnikh ta profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy : nakaz MON Ukrainy vid 02.08.2005 r. № 458 [On the approval of the Regulation on the organization of physical education and mass sports in preschool, general

education and vocational and technical educational institutions of Ukraine: order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated August 2, 2005 No. 458] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0909-05#Text (accessed: 01.03.2024). [in Ukrainian]

17. Rekomendatsii slukhan u Komiteti Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan osvity, nauky ta innovatsii na temu «Osvitni vtraty y osvitni rozryvy na rivni zahalnoi serednoi osvity: vymiriuvannia ta mekhanizmy podolannia». Zatverdzheno Rishenniam Komitetu Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan, osvity ta innovatsii. Protokol № 122 vid 07.06.2023. [Recommendations of the hearings in the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Education, Science and Innovation on the topic "Educational losses and educational gaps at the level of general secondary education: measurement and coping mechanisms." Approved by the Decision of the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Issues, Education and Innovation. Protocol No. 122 dated 06/07/2023.] URL https://kno.rada.gov.ua/print/76132.html (accessed: 14.06.2025) [in Ukrainian]

18. Rekomendatsii shchodo orhanizatsii prohram z nadoluzhennia osvitnikh vtrat [Recommendations for the organization of programs to make up for educational losses]. URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/07/31/Unicef.Immidiate.actions.frame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf (accessed: 15.05.2025) [in Ukrainian]

19. Riven zaluchenosti ditei ta molodi do rukhovoi i fizychnoi aktyvnosti ta vplyv sportu na fizychne i mentalne zdorovia: zvit za rezultatamy doslidzhennia [The level of involvement of children and youth in motor and physical activity and the impact of sports on physical and mental health: report on the results of the study]. Kyiv: Derzh. in-t sim. i molod. polityky. 2023. 60 p. [in Ukrainian]

20. Sirenko R. (2019). Fizychna aktyvnist u suspilstvi yak stratehichnyi napriam derzhavnoi humanitarnoi polityky v umovakh hlobalizatsii nykh vyklykiv [Physical activity in society as a strategic direction of state humanitarian policy in the conditions of globalization challenges]. Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu im. V.I. Vernadskoho. Seriia “Derzhavne upravlinnia”. Kyiv. 30 (69). № 1 P. 97–101. [in Ukrainian]

21. Trachuk S., Dolzhenko L., Molodovskyi O. (2020). Fizychna pidhotovlenist uchnivskoi molodi: analiz u vymiri sohodennia [Physical fitness of student youth: analysis in today's dimension]. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu. №2. P. 44-48. URL: https//doi.org/ 10.32652/tmfvs.2022.2.44-48. (accessed: 03.07.2024) [in Ukrainian]

22. European Commission / EACEA / Eurydice, 2013. Physical Education and Sport at School in Europe. Eurydice Report (Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2013). URL : http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice. (accessed:19.07.2024) [in English]

23. UNESCO COVID-19 education response: Education Sector issue notes, N 7.4, 2021. Recovering lost learningIssue note. 7.4 –June 2021. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377841 (accessed:22.06.2024) [in English]

24. Global action plan on physical activity 2018–2030: more active people for a healthier world. https://www.who.int/publications/i/item/9789241514187 (accessed:16.04.2024) [in English]

25. Physical activity strategy for the WHO European Region 2016–2025. Geneva: World Health Organization, 2016. 28 p. http://www.euro.who.int/ data/assets/pdf file/0010/282961/65wd09e PhysicalActivityStrategy 150474.pdf (accessed:12.04.2024) [in English]

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.10(197).27
УДК 378-057.21:796.011.3]:[796.035:797.17]

Ображей О.Є.
доктор філософії
за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізична культура),
викладач кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності
Національного університету фізичного виховання та спорту України.
ORCID 0000-0002-1057-3908
Мачешич Є. О.
здобувач вищої освіти бакалаврського рівня
за спеціальність 017 Фізична культура і спорт
Національного університету фізичного виховання і спорту України.
ORCID 0009-0003-9943-3745

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ЗДОБУВАЧІВ В ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АКВАФІТНЕС»

Сучасні умови вимагають підвищення якості послуг у сфері фізичної культури та оздоровлення, зокрема аквафітнесу як перспективного напрямку оздоровчої активності. Метою дослідження було виявити та проаналізувати основні проблеми, з якими стикаються здобувачі вищої освіти у процесі опанування дисципліни «Аквафітнес», а також визначення шляхів їх подолання з урахуванням індивідуальних особливостей студентів та специфіки навчального процесу. У процесі аналізу проблем, з якими стикаються здобувачі освіти, виявлено ключові труднощі: недостатній рівень початкової фізичної підготовленості, низька мотивація до систематичних занять, обмежена обізнаність щодо особливостей методики занять у водному середовищі та труднощі в організації самостійної практики. За результатами опитування сформульовано та представлено рекомендації: Посилити теоретичну підготовку; поглибити знання з фізіології занять у воді; провести спеціальні тренінги з